

Nr 170.

Av herr **Liedberg m. fl.**, om inrättande av en lånefond till främjande av gemensamhetsbeten för mindre jordbrukare.

Behovssynpunkter.

För egentliga småbrukare med högst 5 har åker och även för mindre jordbrukare med upp till 10 har åker eller t. o. m. ännu större åkerareal vållar det ofta svårigheter att anordna nödig betesareal för husdjuren. Särskilt gäller detta på de egentliga jordbrukslätterna i södra och mellersta Sverige. Men det har även avseende å nordligare delar av landet, där i många fall den icke odlade marken är fullkomligt otjänlig till kulturbete. I dessa nordligare bygder blir förhållandet ännu mera kännbart allteftersom skogsbetet av olika skäl måste inskränkas eller upphöra.

Att i dessa fall anlägga betesvall på den egna åkerarealen är i regel olämpligt, såväl ur de enskilda jordbrukarnas som ur landets synpunkt. För att den tillgängliga arbetskraften skall bli fullständigt utnyttjad och lika mycket för att överhuvudtaget dessa små jordbruk skola kunna i största möjliga utsträckning ge bärning åt en familj behöver åkerjorden vanligen utnyttjas för mera arbetskrävande grödor än gräs, vilka grödor också i stort sett lämna större skördevärde per ytenhet.

En annan mycket viktig sida av saken är dessutom, att dessa mindre jordbruk, som bättre än storjordbruken lämpa sig för och även i regel mest äro inriktade på husdjursskötsel som huvudgren, behöva så mycket vinterfoder som möjligt för att kunna hålla största möjliga djurbesättning. I den mån dessa små och mindre jordbruk kunde erhålla sommarfoder för sina djur utanför den egna åkerarealen, skulle deras möjligheter att odla vinterfoder på egen åker ökas.

Där naturliga marker, lämpliga till kulturbete, finnas, kan också frågan mer eller mindre lätt lösas genom deras kultivering. Men ofta saknas helt och hållet denna möjlighet. Saken skulle då i stor utsträckning kunna lösas genom anordnande av *gemensamhetsbeten*.

Gemensamhetsbeten, vanligen organiserade som andelsbeten, finnas sedan gammalt t. ex. i Tyskland och Schweiz. De ha på sistone också inrättats i Finland och i mindre utsträckning i Norge. Danmark har åtminstone ett stort gemensamhetsbete, i vilket staten är delägare, nämligen på Store Vildmose i norra Jylland. I vårt land har sedan gammalt skogen och framförallt vissa fjällregioner varit samfälliga beten. Men ordnade kulturbeten, vilka nyttjas gemensamt av flera djurägare, äro ännu mycket få. Dalby andelsbetesgård (en kronogård) i Malmöhus län torde vara det första och äld-

sta försöket i denna riktning, igångsatt med stöd från hushållningssällskapet. Senare hava ytterligare några andelsbeten uppstått i Skåne, och ett mycket välordnat och lyckat företag av denna art är Hjälmstätens andelsbete i Hallsbergs socken, vilket existerat sedan 1919. För hästar finnas dessutom ett flertal gemensamhetsbeten. Frånsett Vången ha numera samtliga norrlandslän samt Dalarna ett eller flera gemensamhetsbeten för hästar, i regel organiserade och ledda av vederbörande hushållningssällskap eller i varje fall med dessas stöd.

Befintliga gemensamhetsbeten äro dock närmast avsedda för, eller i varje fall frekventerade huvudsakligen av större eller medelstora jordbruk. Småbruket och det mindre jordbruket ha varken haft resurser eller andra möjligheter att ordna gemensamma beten, frånsett de fall, där enstaka mindre jordbrukare velat eller kunnat inackordera djur hos enskilda ägare av betesmarker.

Naturligtvis skulle småbrukare och mindre jordbrukare icke i nämnvärd utsträckning kunna hålla sina mjölkande kor på ett gemensamhetsbete. Det är nämligen ytterst sällan som en så central areal kan disponeras för ändamålet, som skulle krävas för att kunna utnyttjas med mjölkande kor. Men ungdjur, sinkor, unghästar, och i viss mån även arbetshästar, skulle så mycket lättare kunna hållas på ett dylikt bete, och för dessa djurgrupper skulle avståndet ej spela så stor roll. För en sådan anordning borde det alltså vara möjligt att utnyttja även avsides belägna marker, vilka också tack vare läget kunna förvärfvas för relativt låga kostnader. Men även centralt belägna marker skulle kunna komma i fråga för ändamålet, t. ex. i vissa fall hela gårdar, som på grund av steniga eller på annat sätt svårskötta åkrar äro svåra att med önskvärd ekonomi driva som vanliga jordbruk. Många dylika gårdar eller delar av gårdar betinga dessutom låga pris på grund av bristfälliga byggnader, som nutilldags ingen kanske varken kan eller vill sätta i stånd resp. föra upp från grunden.

Tänkbara organisationsformer.

Det har redan antytts och ligger f. ö. i sakens natur, att småbrukare ej i nämnvärd utsträckning kunna förväntas själva taga initiativ till och än mindre uppbringa nödiga medel för att åstadkomma beten på gemensamhetens grund. Samhället eller något dess tjänande och därtill lämpligt organ måste därför träda till, om denna fråga skall kunna ordnas på ett tillfredsställande sätt och i önskvärd omfattning. Det synes dock böra ske på sådant sätt, att stödet eller hjälpen i största möjliga utsträckning går ut på att stärka det enskilda intresset och självverksamheten. Önskvärt synes även vara, att vederbörande jordbrukares skuldsättning för ändamålet undvikas.

Vilken organisationsform, som än väljes, måste allmänna medel ställas till förfogande för ändamålet. Då här förutsättes att rörelsens omfattning

måste bero på det intresse som förefinnes resp. kan framskapas hos de enskilda, är det omöjligt att angiva vilket belopp, som kunde erfordras. Det viktigaste är dock, att en fond skapas, så att åtgärder på området kunna påbörjas så snart som möjligt. I den mån behovet växer och ändamålet kan anses förtjänt av fortsatt stöd, kan ju fonden ökas. I första hand synes ett belopp av en miljon kronor böra avsättas för ändamålet i form av en fond, förslagsvis benämnd *andelsbeteslånefonden*.

Närmast till hands ligger väl att vederbörande hushållningssällskap skulle tilldelas anslag ur fonden i förhållande till behovet i vederbörande län. För planläggning och rådgivning skulle givetvis i varje fall sakkunniga personer anlitas. Möjligen borde inom hushållningssällskap, som skall medverka till planens realiserande, utses en särskild nämnd för detta ändamål. Det kan dock tänkas, att ledningen av ett hushållningssällskap icke har det intresse för saken eller vidtar de åtgärder som motsvaras av behovet inom sällskapets verksamhetsområde, varför möjlighet att åtgärder kunna vidtagas bör finnas oavsett hushållningssällskaps åtgärder eller initiativ. Sammanslutningar av jordbrukare, vilka önska starta gemensamhetsbete, eller Svenska vall- och mosskulturföreningen böra sålunda ha möjligheter att hos den, som förvaltar »andelsbeteslånefonden», utverka författningsenligt stöd.

*

En förutsättning för tillkomsten av här åsyftade gemensamhetsbeten bör såsom tidigare anförts vara, att vederbörande jordbrukares skuldbörda ej ökas. Det allmännas medverkan kan förslagsvis skisseras på följande sätt:

En förening bildas, vars medlemmar teckna sig för visst antal andelar. Varje andel innebär *rättighet* att släppa visst eller vissa djur på bete och *skyldighet* att med visst, till sin höjd begränsat belopp erlægga årlig medlemsavgift. Denna avgift bör ovillkorligen täcka andelsbetesgårdens årliga utgifter: eventuella räntor, underhåll, gödselmedel, administration etc. Därjämte bör från början eller efter viss tid en mindre årlig avgift per andel uttagas till amortering av den skuld å andelsbetesgården, som ej lämpligen kan eller bör bindas i långfristig kredit. Hushållningssällskap eller annan ev. låneförmedlare å andra sidan inköper och iordningställer andelsbetesgården, beviljar vid behov och med hänsyn till omständigheterna viss räntefrihet eller räntelättnad under verksamhetens första ett eller par år, bibehåller säkerhet i andelsbetesgården intill dess föreningen själv förmår ordna sitt kreditbehov och låter lika länge på lämpligt sätt kontrollera föreningens sätt att handhava andelsbetesgården och föreningens affärer. Långtidsarrendering av krono- eventuellt enskild jord kan även tänkas ifrågakomma.

Givetvis måste detaljerade bestämmelser utarbetas, ej minst rörande de sammanslutningar av djurägare, som avses vara förutsättningen för andelsbetenas tillkomst. Bl. a. måste garantier skapas för att smittosamma sjukdomar ej beredas ökad spridning genom gemensamhetsbetena. Mycket vore

att tillägga i fråga om verksamhetens planläggning och utformning, såväl som om den ifrågasatta fondens resp. andelsbetesföreningarnas statuter och tänkbara verksamhetsformer. Det torde dock lämpligen ankomma på Kungl. Maj:t att härom träffa avgörande.

Vi hemställa alltså,

att riksdagen måtte besluta:

dels att upplägga en lånefond förslagsvis kallad *andelsbeteslånefonden*, med ändamål att främja tillskapandet av gemensamhetsbeten för mindre jordbrukare;

dels att för budgetåret 1939/40 under nionde huvudtiteln uppföra ett anslag å 1 milj. kr. för detta syftemål, varav en större del — enligt det preciserade förslag, som jordbruksutskottet efter närmare prövning måtte avgiva — bör utgå av lånemedel och återstoden av skattemedel;

dels att bemyndiga Kungl. Maj:t att i anslutning till de i motiveringen anförda synpunkterna utfärda erforderliga föreskrifter rörande handhavandet av och villkoren för ifrågavarande stödverksamhet.

Stockholm den 21 januari 1939.

Gösta Liedberg.

Arthur Casenberg.

Nils Persson.

P. S. Hedlund.

Ewald Lindmark.

Erik Magnusson
i Tumhult.

Stig Janson.

E. Sjögren.